Studia Biblica Slovaca

Ročník 17 2025 Číslo 2

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XVII (2025), číslo 2
Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

František Ábel (Bratislava, SK)
Georg Braulik, OSB (Wien, AT)
Jaroslav Brož (Praha, CZ)
Núria Calduch-Benages (Roma, IT)
Jeremy Corley (Dublin, IE)
Peter Dubovský, SJ (Roma, IT)
Pavol Farkaš (Nitra, SK)
Juraj Feník (Košice, SK)
Leslie Hoppe, OFM (Chicago, US)
Peter Juhás (Münster, DE)
Branislav Kľuska (Ružomberok, SK)
Róbert Lapko (Košice, SK)
Adam Mackerle (České Budějovice, CZ)
Libor Marek (Detroit, US)
Helena Panczová (Bratislava, SK)
Július Pavelčík (České Budějovice, CZ)
Jaroslav Rindoš, SJ (Bratislava, SK)
Milan Sova (Bratislava, SK)
Jozef Tiňo (Bratislava, SK)
Emanuel Tov (Jerusalem, IL)
Miroslav Varšo (Košice, SK)
Ian Young (Sydney, AU)

Šéfredaktor: Blažej Štrba (Nitra, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef Jančovič (Bratislava, SK)
Výkonná redaktorka: Martina Korytiaková (Nitra, SK)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Karol Hájiček

Na príprave spolupracovali: Dionisio Candido, Lionel Goh, OFM, Zuzana Očkajáková a sr. Fides Iveta Stenková, CJ.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Časopis je registrovaný a abstrahovaný v Atla Religion Database, EBSCO, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877, *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a SCOPUS.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014
Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca
Printed in Slovakia, 12/2025
Vychádza dvakrát do roka.
Cena: 9 €

ISSN 1338-0141
e-ISSN 2644-4879
EV 3744/09

WYCKOFF, Eric John: *John 4:1–42 among the Biblical Well Encounters: Pentateuchal and Johannine Narrative Reconsidered* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament, 2. Reihe 542), Tübingen: Mohr Siebeck, 2020. 327 s. ISBN 976-3-16-159614-8.

Monografia Erica Johna Wyckoffa John 4:1–42 among the Biblical Well Encounters predstavuje jednu z najdôkladnejších štúdií o Samaritánke pri studni a o jej vzťahu k pentateuchálnym „well encounters" (Gn 24; 29; Ex 2), aké v posledných rokoch vznikli. Ide o takmer nezmenenú dizertačnú prácu, obhájenú na Fakulte biblických vied a archeológie (Studium Biblicum Franciscanum) v Jeruzaleme v náročných dňoch začiatku pandémie COVID-19 v marci 2020, ktorá následne vyšla v prestížnej sérii WUNT II. Už tento kontext naznačuje vysokú vedeckú úroveň i ambíciu knihy.

V úvode (s. 1 – 5) Wyckoff jasne formuluje patovú situáciu vo výskume: doterajšie práce oscilujú medzi minimalistickým a maximalistickým čítaním vzťahu Jn 4 a pentateuchálnych scén, kombinujú synchrónne a diachrónne prístupy, no chýba im ucelené vysvetlenie, takže sa diskusia rozbieha do viacerých smerov (s. 2 – 3). Autor proti tomu stavia induktívnu stratégiu: obmedzuje sa na štyri konkrétne texty (Gn 24,1-67; 29,1-14; Ex 2,15-22; Jn 4,1-42) a necháva „overiteľné dôkazy v texte" viesť interpretáciu (s. 3). Základná premisa je trojaká: tieto štyri „well encounters" sú variáciami jedného naratívneho vzorca; Jn 4 imituje, no zároveň modifikuje tri pentateuchálne epizódy; a zároveň v sebe nesie prvky zo všetkých troch (s. 3).

V prvej kapitole „Shaping an Approach" (s. 5 – 70) autor zdôvodňuje výber textov, predstavuje moderný výskum a rozpracúva metodológiu. Výber starozákonných perikop nie je náhodný. Wyckoff najprv ukazuje, že všetky tri pentateuchálne scény zdieľajú rozpoznateľný naratívny vzorec „stretnutia pri studni", ktorý je typologicky porovnateľný aj s antickými textami (*Homérsky Hymnus na Deméter*, Euripidova *Electra*) (s. 10 – 12). Druhým kritériom je „literárne a teologické milieu": ako súčasť Tóry museli byť tieto perikopy dôverne známe nielen židovským, ale aj samaritánskym čitateľom a mali vysoký normatívny status; preto je veľmi pravdepodobné, že vstupovali do procesu formovania Jn 4 (s. 12). Wyckoff zároveň vedome vynecháva neskoršie židovské a kresťanské texty, keďže ich úloha pri vzniku Jánovho evanjelia ostáva príliš hypotetická (s. 21 – 22).

Dôležitým a hodnotným príspevkom knihy je precízna a vyvážená expozícia doterajšieho bádania (s. 21 – 53). Wyckoff sumarizuje diachrónne aj synchrónne prístupy: od klasickej typologickej exegézy, cez „betrothal type scene" (typová scéna zásnub), až po moderné modely intertextuality a relektúry. Ukazuje, že

jednotlivé štúdie síce presvedčivo zdôrazňujú úlohu Gn 24, Gn 29, Ex 2 alebo tradícií o Ježišovi, no pri čítaní „spolu“ skôr naznačujú, že všetky tieto prvky treba brať do úvahy súčasne (s. 50 – 51). Zároveň identifikuje dve kľúčové lakúny: chýba detailná literárna komparácia všetkých štyroch textov a chýba dôkladnejšie prehodnotenie úlohy postpakválnej reflexie pri vzniku janovskej perikopy (s. 54).

Na tieto medzery Wyckoff reaguje metodologickým návrhom, ktorý si zaslúži osobitnú pozornosť. Vedome a pozoruhodne integruje synchrónne a diachrónne perspektívy: porovnanie textov v ich aktuálnej finálnej „kanonickej forme“ je primárne synchrónne, no otázku, ako toto literárne prepojenie vzniklo, treba nevyhnutne riešiť aj diachrónne (s. 54 – 55). Ako jediné spoľahlivé východisko pri rekonštrukcii hypotetických adresátov či sociálneho pozadia preto volí samotný text, v ktorom rozpoznáva trojrozmerné vzťahy (s. 55 – 60). Na tomto základe v časti 1.3.3 (s. 63 – 69) formuluje „trojrozmerný“ prístup: vzťah medzi textami je súčasne intertextuálny (materiálna prítomnosť troch starozákonných textov v Jn 4), hypertextuálny (Jn 4 ako recepčný text, ktorý tieto predlohy prepisuje) a architextuálny (zdieľanie spoločného typu scény) (s. 60 – 62). Teoretickým rámcom sa stávajú kategórie transtextuality Gérarda Genetta, model relektúry Jeana Zumsteina a typová scéna podľa Roberta Altera (s. 62 – 69).

Za zvlášť podnetnú možno považovať časť venovanú typu scény. Wyckoff súhlasí, že „betrothal type scene“ je účinným nástrojom na uchopenie architextuálneho rozmeru, no navrhuje dve dôležité úpravy Alterovho modelu (s. 66 – 69). Namiesto rigidného zoznamu piatich prvkov uprednostňuje prototypový model podľa Tylera Smitha, v ktorom sa jednotlivé naratívne realizácie vzoru líšia – podobne ako tučniak patrí do kategórie „vták“, hoci nespĺňa všetky očakávania (s. 68). Druhá úprava spočíva v tom, že matrimoniálny motív nemožno považovať za nevyhnutnú súčasť architextuálneho vzorca, keďže mnohé paralely z antickej literatúry vôbec nevyúsťujú do svadby či potomstva (s. 69, porov. s. 186). Tým si autor pripravuje pôdu pre neskorší argument, že práve oslabenie manželského motívu je v Jn 4 teologicky zámerné.

Ťažiskom knihy sú kapitoly 2 – 4, v ktorých Wyckoff krok za krokom podrobne analyzuje paralely medzi štyrmi textami na rovine prostredia, zápletky, postáv aj slovníka. Porovnávacia analýza v druhej kapitole „Identifying Literary Parallels“ (s. 71 – 111) ukazuje, že „38 zo 42 veršov“ Jn 4 vykazuje určitý typ paralely aspoň s jedným zo starozákonných textov (s. 108). Zaujímavé sú nielen podobnosti, ale aj premyslené „opačné“ riešenia – napríklad prekvapivá úloha ženy ako svedkyne pre svoje mesto, ktorá preberá funkciu mužských postáv z Gn 24 a 29 (s. 91 – 100). Pri hodnotení intenzity prepojenia autor využíva Pfisterove kritériá „štrukturality“ a „selektivity“, čím sa obozretne vyhýba nekritickému hľadaniu

náhodných podobností (s. 110). Výsledok je presvedčivý: Jn 4 vedome a sústredene pracuje s trojicou pentateuchálnych epizód, a nie iba s jednou z nich.

Tretia kapitola „Looking behind the Text“ (s. 113 – 150) zavádza kľúčovú kategóriu postpaskválnej relektúry. Podľa nej si autor predstavuje evanjelistovu komunitu ako spoločenstvo, ktoré spätne číta a skúma textový svet Ježišových slov a skutkov a jeho zložitý vzťah s pentateuchálnymi stretnutiami pri studni. Wyckoff považuje rozprávanie o Samárii za „recepčný“ text – výsledok integrovaného procesu prepracovania, nie iba zmes rôznorodých prvkov poskladaných redaktorom. Práve tu vzniká konštelácia desiatich opakujúcich sa motívov, ktoré identifikuje naprieč štyrmi textami: cesta, voda, socio-etnické bariéry, manželstvo a potomstvo, rozpoznanie, kult, zvestovanie, pokrm, práca a privítanie (s. 135 – 139). Wyckoff sleduje, ako sa tieto motívy „vrstvovo“ prepisujú, a z množstva prevzatých štrukturálnych prvkov vyvodzuje, že Jn 4 je od začiatku komponovaný ako recepčný text – nie ako prvoplánovo vzniknutý príbeh, ku ktorému by sa paralely pripájali až dodatočne.

Štvrtá kapitola „Reading the Rereading“ (s. 151 – 260) rozvíja „exegézu motívov“ a patrí k najkreatívnejším častiam knihy. Wyckoff ukazuje, že žiaden z desiatich motívov v Jn 4 nezostáva nezmenený: najmä dva (socio-etnické bariéry, kult) sú výrazne zdôraznené; voda, pokrm a práca sa stávajú nositeľmi metaforického významu; cesta, rozpoznanie, zvesť a prijatie si zachovávajú doslovný zmysel, no nadobúdajú ďalšie konotácie v svetle celého Jánovho evanjelia. Napríklad reinterpretácia motívov cesty a práce presvedčivo ukazuje, že „Ježišova cesta“ do Samárie je chápaná ako misijné vyslanie „robiť a krstiť učeníkov“ (s. 159 – 160). Hoci manželský motív zostáva zminimalizovaný a na metaforickej rovine zámerne otvorený pre čitateľa (s. 199 – 200), obraz žatvy redefinuje prácu ako zdieľané Božie dielo medzi Ježišom, žencami a samaritánskou komunitou (s. 241). V záverečnej syntéze motívov autor výstižne ukazuje, ako sa konštelácia známa z Gn a Ex stáva nositeľkou témy Božej vernosti a vedenia aj v kontexte zmierenia medzi Židmi a Samaritánmi ako Abrahámovými potomkami (s. 259).

Významný teologický prínos knihy spočíva v tom, ako Wyckoff chápe funkciu Písem v procese interpretácie Ježiša. Samaritánska perikopa podľa neho zobrazuje Písmo ako „nevyhnutnú gramatiku pre pochopenie Ježiša“, prostredníctvom ktorej možno rozprávať príbeh o Ježišovi, a zároveň je samo prerozprávané vo svetle nového zjavenia (porov. s. 141 – 142). V závere knihy autor zdôrazňuje, že kontakt s Písmom nielen vysvetľuje, ale aj prehlbuje kresťanské skúsenosti Ježiša; a naopak, nové poznanie Ježiša koriguje a dopĺňa skoršie interpretácie Písma (s. 267 – 268).

Záverečná kapitola „Conclusions“ (s. 261 – 269) stručne, no prehľadne sumarizuje hlavné výsledky. Autor uzatvára, že textuálny vzťah medzi Jn 4 a pentateuchálnymi scénami nemožno vtesnať do jednej jedinej kategórie – nejde ani

o čistý midraš, ani o jednoduchú typológiu; ide o komplexné prekrývanie intertextuality, hypertextuality a architextuality (s. 261 – 262). Wyckoff tak nielen ponúka nový model pre špecifický problém Samaritánky pri studni, ale aj metodologický návrh prenosný na iné novozákonné texty pracujúce s Písmom.

Publikácia má viaceré silné stránky; spomeniem tri. (1) Metodologická transparentnosť a dôslednosť: autor presne vymedzuje pojmy i kroky a poctivo zohľadňuje prínosy aj limity predošlej literatúry. (2) Mimoriadna šírka a presnosť literárnej analýzy, ktorá sa vyhýba nekritickému „hľadaniu paralel". (3) Teologicky citlivé čítanie, ktoré Písmo neignoruje ani nereinterpretuje „proti" nemu, ale chápe ho ako partnera v dialógu s Kristovou udalosťou. Za istý druh „slabiny" možno považovať vysokú konceptuálnu náročnosť: pre čitateľa, ktorý nie je doma v dielach Genetta, Kristevovej či Pfistera, môže byť prvá kapitola pomerne hutná. Miestami by sa žiadalo aj explicitnejšie prepojenie detailnej analýzy motívov s pastorálnymi alebo homiletickými dôsledkami, ktoré sa v texte neraz objavujú skôr len náznakovo. Chybné rozdelenie slova „pericope" (s. 92) je už iba miniatúrnou chybičkou, azda typografickou.

Napriek týmto drobným výhradám ide o vynikajúcu, metodologicky exemplárnu prácu. Wyckoffova kniha bude nepochybne referenčným bodom pre všetkých, ktorí sa venujú Jn 4, otázke typových scén v Biblii alebo – širšie – vzťahu medzi Písmom a kristologickou reflexiou v Jánovom evanjeliu.

Blažej Štrba
Univerzita Komenského v Bratislave
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Samova 12
949 01 Nitra, Slovakia
Slovenská republika

Obsah

Štúdie

Jean Roméo Ntsama
Pátranie po aklamačnom sviatku. Predbežné úvahy 163-191

Filip Čapek
Bétel v Knize Ámos 192-213

Július Pavelčík
Skutky 11,27-30. Synchronní výklad 214-246

Jozef Jančovič – Blažej Štrba – Jozef Tiňo
Biblistovi, učiteľovi a priateľovi ľudí i hôr: K šesťdesiatinám Petra Dubovského, SJ 247-248

Filip Čapek
Příběh schrány: Mistrovské dílo o skryté transformaci kultu v Izraeli a Judsku 249-259

Blažej Štrba
Varovanie pred vymiznutím alebo odstrašujúce vysvetlenie z dejín: Špecifiká deuteronomistickej výstrahy pred modloslužbou a jej dôsledkami 260-285

Martina Korytiaková
Betelčan Hiel a jeho dvaja synovia v 1Kr 16,34. Spojitosť medzi antroponymami a toponymami v rámi konceptu deuteronomistickej geografie v 1–2 Kráľov 286-306

Miroslav Varšo
Vôňa Libanonu v Knihe Ozeáš a vôňa milej v Piesni piesní 307-325

Juraj Feník
Dole strmým brehom. Vertikálnosť v Mk 5,1-20 326-337

Róbert Horka – Pavol Farkaš
Tajomstvo vody a vína z Kány Galilejskej. Analýza Seduliovho podania Kristovho zázraku v Carmen Paschale III, 1-11 338-351

Abstrakty a recenzie 352-369

Správy a oznamy 370-379

Contents

Treaties

Jean Roméo Ntsama
In Search of the Feast of the Acclamations:
Preliminary Reflections 163-191

Filip Čapek
Bethel in the Book of Amos 192-213

Július Pavelčík
Acts 11:27-30: A Synchronic Interpretation 214-246

Jozef Jančovič – Blažej Štrba – Jozef Tiňo
To a Biblical Scholar, Teacher, and Friend of People and Mountains:
Celebrating the Sixtieth Birthday of Peter Dubovský SJ 247-248

Filip Čapek
The Ark Narrative: A Masterpiece of Hidden Transformations
of the Cult in Israel and Judah 249-259

Blažej Štrba
A Warning against Obliteration or a Cautionary Lesson from History:
Distinctive Features of the Deuteronomistic Warning against
Idolatry and Its Consequences 260-285

Martina Korytiaková
The Bethelite Hiel and His Two Sons in 1 Kgs 16:34: The Connection
between Anthroponyms and Toponyms Considering
the Concept of Deuteronomistic Geography in 1–2 Kings 286-306

Miroslav Varšo
The Fragrance of Lebanon in the Book of Hosea and
the Fragrance of the Beloved Woman in the Song of Songs 307-325

Juraj Feník
Down the Steep Bank: Verticality in Mark 5:1-20 326-337

Róbert Horka – Pavol Farkaš
The Mystery of Water and Wine at Cana of Galilee:
An Exegetical Reading of Sedulius' Carmen Paschale III, 1–11 338-351

Abstracts and Reviews 352-369

Communications and References 370-379

ISSN 1338-0141 **e-ISSN 2644-4879** **www.biblica.sk**